

Examen HAVO

2015

tijdvak 1
dinsdag 12 mei
13.30 - 16.30 uur

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage.

Achter het correctievoorschrift is een aanvulling op het correctievoorschrift opgenomen.

Dit examen bestaat uit 39 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 63 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Beantwoord de open vragen in goedlopend Nederlands.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, dan wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1 Onderwijs is er niet voor zelfontplooiing

- 1p 1 Een schrijver heeft verschillende middelen tot zijn beschikking om in de inleiding van een tekst de aandacht van de lezer te trekken. Op welke manier wordt in de eerste alinea van 'Onderwijs is er niet voor zelfontplooiing' de aandacht van de lezer getrokken? De schrijver doet dit vooral door
- A een actuele gebeurtenis aan te halen en het belang voor de lezer daarbij te noemen.
 - B een controversieel voorbeeld te noemen en zijn eigen mening daarover te geven.
 - C een grappige anekdote te vertellen en daar een standpunt aan te verbinden.
 - D een opvallende uitspraak weer te geven en daar reacties op te verwoorden.

In alinea's 1 tot en met 3 wordt de huidige visie op het belang van onderwijs vergeleken met die van de periode kort na de Tweede Wereldoorlog.

- 3p 2 Beschrijf de beide visies met betrekking tot dat belang van onderwijs. Gebruik voor je gehele antwoord niet meer dan 35 woorden.

De kern van de tekst 'Onderwijs is er niet voor zelfontplooiing' bestaat uit alinea's 4 tot en met 10. Deze kern bestaat uit twee delen.

- 1p 3 Bij welke alinea begint het tweede deel van de kern?

- 3p 4 Geef aan wat volgens de tekst het belangrijkste verschil is tussen de opvattingen van Marx en Marshall over de kansen voor de arbeidersklasse.

Besteed aandacht aan beide opvattingen.

Gebruik voor je gehele antwoord niet meer dan 35 woorden.

- 1p 5 Met welk begrip kan de functie van alinea 6 ten opzichte van alinea 5 het beste aangeduid worden?

- A afweging
- B gevolg
- C oorzaak
- D vergelijking

“Het ontbreken van het economische aspect in het denken over onderwijs is in Nederland een schadelijke misstand die ons nu al veel en in de toekomst nog meer geld en welvaart gaat kosten.” (regels 115-120)

3p **6** In alinea’s 7 en 8 worden twee argumenten gebruikt om dit standpunt te ondersteunen.

Geef deze twee argumenten in eigen woorden weer.

Gebruik voor je beschrijving van beide argumenten samen niet meer dan 25 woorden.

1p **7** Welk type drogreden zou een kritische lezer kunnen herkennen in alinea 7?

- A cirkelredenering
- B onjuist beroep op causaliteit
- C persoonlijke aanval
- D vertekenen van het standpunt

In alinea 8 wordt uitgelegd waarom leerlingen in het beroepsonderwijs vroeger beter tot hun recht kwamen dan nu. Een kritische lezer zou in die redenering een voorbeeld kunnen lezen van overhaaste generalisatie.

1p **8** Citeer het zinsgedeelte waarin hij die zou kunnen vinden.

“Het is absurd dat die ministeries zitten af te wachten wat de deskundigen van Onderwijs in hun pedagogienwijsheid op de scholen en de jeugd loslaten, om vervolgens vele decennia lang de scherven te moeten opvegen.” (regels 189-195)

1p **9** Door welke van onderstaande omschrijvingen wordt de houding van de auteur tegenover de in de tekst genoemde ministeries het beste getypeerd?

- A neerbuigend
- B pessimistisch
- C relativerend
- D tegendraads

“Welvaart is een altijd stromende limonadebeek in Luilekkerland.” (regels 215-216)

2p **10** Leg deze vergelijking uit.
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.

Over het onderwijs wordt in regel 219 gezegd: “Alles is er ‘proces’”.

1p **11** Welk aspect van het onderwijs blijft in het onderwijs onderbelicht, volgens alinea 10?

- 1p 12 Welke van onderstaande beweringen geeft de kern van alinea 12 het beste weer?
- A Als onze inhoudelijke visie op het onderwijs voldoende verandert, zal onze welvaart in de toekomst toenemen.
 - B Het duurt niet lang meer, voor we ons realiseren hoe belangrijk onderwijs is voor onze welvaart.
 - C In de toekomst lijkt het niet mogelijk te zijn het onderwijsbeleid adequaat af te stemmen op het economische beleid.
 - D We moeten weer beseffen hoe belangrijk onderwijs is voor onze welvaart, anders gaat ons dat geld kosten.
- 1p 13 Welke zin geeft het beste de hoofdgedachte weer van de tekst 'Onderwijs is er niet voor zelfontplooiing'?
- A Het onderwijs is in ons land te veel gericht op de ontwikkeling van het individu en te weinig op het economische en algemene belang en als dat zo doorgaat, zal onze welvaart afnemen.
 - B In de huidige situatie hebben ouders te veel invloed op het onderwijs, waardoor er te weinig aandacht is voor inhoud en het economische aspect steeds meer wordt verwaarloosd.
 - C In tegenstelling tot de huidige situatie zouden in het onderwijs economische principes een rol moeten spelen, omdat hiermee kosten bespaard kunnen worden.
 - D Onze overheid zou zich minder moeten bemoeien met het onderwijs en de prioriteit bij economische ontwikkeling moeten leggen, want anders komt onze persoonlijke welvaart in gevaar.

tekstfragment 1

De visie van beleidsmakers op het onderwijs vindt Martin Slagter te instrumentalistisch. "Ze zien een diploma uitsluitend als middel om aan een baan te komen. Maar onderwijs is meer. Sommige zaken die je op school leert, zijn geen middel maar doel op zichzelf. Het is algemene ontwikkeling. Ook als je er niet meteen een goede baan mee krijgt, is dit verrijkend."

naar: interview met mbo-docent Martin Slagter, februari 2013

Zowel in alinea 6 van de hoofdtekst als in tekstfragment 1 komt aan bod welke visie op het onderwijs de overheid of haar beleidsmakers hebben.

- 3p 14 Beschrijf die beide visies.
Gebruik voor je gehele antwoord niet meer dan 35 woorden.

2p **15** Welke drie van onderstaande beweringen moeten in ieder geval worden opgenomen in een beknopte samenvatting van maximaal 60 woorden van de tekst 'Onderwijs is er niet voor zelfontplooiing'?

Noteer de nummers van je keuze.

- 1 Ouders zouden volgens de minister van Onderwijs meer tijd moeten besteden aan de opvoeding van hun kinderen.
- 2 Ouders zagen vroeger het economisch belang in van goed onderwijs voor de toekomst van hun kinderen.
- 3 Onderwijs behoort dienstbaar te zijn aan de economie en de samenleving.
- 4 Ouders van nu stellen geen eisen meer aan hun kinderen.
- 5 De school wordt leverancier van algemene vorming en kinder- en puberopvang.
- 6 Bij voortzetting van het huidige onderwijsbeleid zal onze welvaart achterblijven.

tekstfragment 2

Schaberg gaat in op twee van de drie kernvragen die gesteld moeten worden bij een discussie over onderwijs. Die vragen zijn: waarom moet er onderwijs zijn, wat moeten kinderen in dat onderwijs leren en hoe moeten ze het leren. Het zijn de vragen naar doelstelling, onderwijsinhouden en de pedagogisch-didactische omstandigheden. Schabergs antwoorden doen me de haren te berge rijzen. Zijn doelstelling: welvaart, zijn bijdrage betreffende onderwijsinhouden: meer vreemde talen en de ambachtsschool.

Dat de Duitse bondspresident Merkel en de Franse president Sarkozy onderhandelden in het Engels bewijst dat Engels lingua franca¹⁾ van ons deel van de wereld is geworden. Dat maakt het leren van andere vreemde talen steeds minder relevant. De ambachtsschool hoorde bij de standenmaatschappij. Schaberg hanteert een uit die tijd stammende classificatie van jongens 'goed met hun handen'. Dat waren slimme jongens van lage komaf die niet naar de HBS mochten. De ambachtsschool is afgeschaft omdat hij leegliep.

Maar dan Schabergs doelstelling: welvaart. Nederland is nog nooit zo rijk geweest als nu en behoort op de lijst van 'normale' landen (Liechtenstein en Qatar bijvoorbeeld niet meegerekend) tot de vijf rijkste van de wereld. Moet het nog meer worden? Schaberg ziet de leerlingen van nu als toekomstige productiefactoren en niet als de toekomstige bewoners van dit land.

*naar: reactie op 'Onderwijs is er niet voor zelfontplooiing',
januari 2012*

noot 1 lingua franca: gemeenschappelijke taal die sprekers met verschillende moedertalen hanteren

- 3p **16** Geef twee redenen uit tekstfragment 2 waarom de argumenten van Schaberg in alinea's 7 en 8 van de hoofdtekst niet zouden gelden. Gebruik voor je totale antwoord niet meer dan 35 woorden.

"Schaberg ziet de leerlingen van nu als toekomstige productiefactoren en niet als de toekomstige bewoners van dit land." (laatste zin tekstfragment 2)

- 2p **17** Welke rol ziet Schaberg voor het onderwijs weggelegd, volgens tekstfragment 2? Gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.

tekstfragment 3

Ik denk dat Schabergs constatering dat het economisch belang in het onderwijs buiten beeld is geraakt terecht is, maar zijn opvatting dat het onderwijs zijn doel voorbijschiet met alle aandacht voor zelfontplooiing, vind ik riskant.

Afgelopen dinsdag publiceerde het Maastrichtse Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt zijn jaarlijkse visie op de arbeidsmarkt voor de komende vijf jaar. Een studie theologie biedt de meeste kans op een baan. Wie voor een rechtenstudie kiest of voor informatica moet er ernstig rekening mee houden dat hij met deze bagage uiteindelijk niet aan de slag zal komen.

Je hoeft niet langer dan tien jaar op de arbeidsmarkt rond te kijken om te ondervinden hoe snel het tij daar kan keren. Een gemiddeld mens loopt hier veertig jaar rond. Het onderwijs moet zich dus zeker bekommeren om het economisch belang van degenen die op het punt staan dit lange traject binnen te stappen. Maar ik zou dit invullen met het 'bewust' flexibel en weerbaar maken van leerlingen om veranderingen op te vangen en economisch voor zichzelf op te komen: tegenslagen leren overwinnen en leren hoe je nieuwe kansen creëert.

Ik stel ook voor om dit belangrijke onderwijsdoel gewoon 'zelfontplooiing' te noemen, omdat de betekenis van dit woord deze lading dekt en omdat iedereen, ongeacht opleidingsniveau, het inmiddels wel kent.

*naar: reactie op 'Onderwijs is er niet voor zelfontplooiing',
december 2011*

Tekstfragment 3 geeft een andere invulling aan het economisch belang van scholing dan de hoofdtekst.

- 3p 18 Op welke manier moet enerzijds volgens de hoofdtekst en anderzijds volgens tekstfragment 3 het economische belang van scholing inhoud krijgen?

Beschrijf beide manieren.

Gebruik voor je antwoord niet meer dan 45 woorden.

Tekst 2 Samen sterk

- 1p 19 Welk kopje past het beste boven alinea's 6 en 7?
- A Coöperaties en burgerinitiatieven
 - B Coöperaties wereldwijd
 - C Herwaardering van coöperaties
 - D Vernieuwing van coöperaties
- 1p 20 Welk kopje past het beste boven alinea 8?
- A De coöperatie als basis voor een nieuw economisch bestel
 - B De coöperatie en invloed van politieke partijen
 - C De vorming van een nieuw politiek en economisch bestel
 - D De wijze van politieke samenwerking in de toekomst
- 1p 21 Wat is de onderliggende vraag waarop in alinea 2 antwoord wordt gegeven?
- A Hoe komt samenwerking tot stand?
 - B Waarom is samenwerking nodig?
 - C Wat is nodig om tot samenwerking te komen?
 - D Welke kenmerken heeft samenwerking?
- 1p 22 Van welk type argumentatie wordt vooral gebruik gemaakt in alinea 2? Er is vooral sprake van argumentatie op basis van
- A oorzaak en gevolg.
 - B overeenkomst of vergelijking.
 - C voorbeelden.
 - D voor- en nadelen.
- 3p 23 Formuleer de hoofdgedachte van alinea 7 in één zin. Gebruik voor die zin niet meer dan 15 woorden.
- 1p 24 Wat is de hoofdgedachte van de tekst 'Samen sterk'?
- A Coöperaties zouden een nog belangrijkere rol moeten spelen in de huidige maatschappij.
 - B In het huidige Nederland zijn sterke coöperaties onmisbaar geworden.
 - C Moderne coöperaties zouden sterker moeten zijn dan coöperaties vroeger.
 - D Voor politici zijn coöperaties tegenwoordig belangrijker dan vroeger.
- In alinea 3 worden twee vormen van samenwerking genoemd:
- 1 samenwerking tussen mensen die iets verschillends te ruilen hebben
 - 2 samenwerking tussen mensen die in gelijke omstandigheden verkeren
- 1p 25 Van welke vorm van samenwerking zal volgens de tekst in de toekomst sprake zijn bij de moderne coöperaties?
- A alleen 1
 - B alleen 2
 - C beide

Tekst 3 Dure eieren

Er zijn verschillende manieren om het onderwerp van een tekst te introduceren.

- 1p 26 Op welke manier gebeurt dat vooral in alinea 1 van de tekst 'Dure eieren'? Dit gebeurt vooral door het
- A formuleren van de probleemstelling.
 - B geven van een historische schets.
 - C stellen van een retorische vraag.
 - D vertellen van de aanleiding.

“Toen de boer had geklaagd dat dit ten koste van het milieu en de economie ging, was hij op het laatste punt terechtgewezen met een kleine introductie in de economische wetenschap.” (regels 24-29)

De klacht van de boer over de economie wordt door het Productschap voor Pluimvee weerlegd.

- 2p 27 Met welke twee argumenten gebeurt dit volgens de tekst?

- 1p 28 Welke van onderstaande beweringen geeft het beste de inhoud weer van alinea's 2 en 3 van de tekst 'Dure eieren', gezien de gedachtegang van de tekst?

- A De boer en zijn klanten begrijpen de voor de economie gunstige principes niet die schuilgaan achter de nieuwe regels van het Productschap voor Pluimvee.
- B De boer en zijn klanten menen dat de nieuwe regels van het Productschap voor Pluimvee niet goed zijn voor economie en milieu, terwijl het Productschap dat wel vindt.
- C De boer en zijn klanten vinden de uitleg van de nieuwe regels van het Productschap voor Pluimvee bizar en het effect ervan schadelijk voor klant en milieu.
- D De boer en zijn klanten worden uiteindelijk overtuigd van het gunstige effect van de nieuwe regels die het Productschap voor Pluimvee heeft ingevoerd.

In onderstaand fragment worden het Productschap voor Pluimvee woorden in de mond gelegd.

“De vele klanten die klaagden dat ze zo het milieu vervuilden en minder verse eieren kregen, waren dom dat ze deze economische voordelen niet zagen. Ze kregen toch dagelijks van deskundigen te horen dat ze meer moesten consumeren om uit de recessie te komen.” (regels 40-47)

In dit fragment komen twee drogredenen voor.

- 2p 29 Welke twee van onderstaande typen drogredenen zijn dat? Kies uit: cirkelredenering, onjuist beroep op autoriteit, ontduiken van bewijslast, overhaaste generalisatie, persoonlijke aanval of verkeerde vergelijking.

- 1p **30** Wat voor toon kenmerkt de stijl van alinea's 3 en 5 vooral?
een
- A hoogdravende toon
 - B ironische toon
 - C neerbuigende toon
 - D positieve toon

“Misschien moeten we, om uit de recessie te komen, gewoon verordonneren dat Groningse eieren eerst naar Utrecht moeten worden vervoerd en die vanuit Utrecht omgekeerd naar Groningen.”
(regels 69-74)

- 2p **31** Welk standpunt van de auteur over de nieuwe regelgeving rondom verkoop van eieren bij de boer blijkt hieruit?
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 10 woorden.

In de tekst wordt kritiek geuit op economische groei.

- 3p **32** Beschrijf twee punten van kritiek tegenover economische groei die in de tekst aan bod komen.
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 40 woorden.

Tekst 4 Weg met Duck en Mouse?

- 1p **33** Boven welke alinea zou het kopje ‘Voorlopers’ het beste passen?

- 3p **34** Noem de drie ontwikkelingen die cartoonfiguurtjes volgens de tekst in de loop der tijden hebben doorgemaakt.

“Na het amuseren ontstond de behoefte aan behagen.” (regels 84-86)

- 1p **35** Op welke manier kwam die behoefte aan behagen vooral tot uiting in stripfiguren?
Stripfiguren werden
- A jonger gemaakt.
 - B menselijker gemaakt.
 - C mooier gemaakt.
 - D schattiger gemaakt.

“In de natuur lijden alleen embryo's aan dit euvel.” (regels 112-114)

- 1p **36** Welk euvel wordt bedoeld?

- In de tekst wordt het *Kindchen*-schema van Lorenz beschreven.
- 1p 37 Hoe kan de relatie tussen die beschrijving en de tweede ontwikkeling het best omschreven worden?
Het *Kindchen*-schema
- A geeft een verklaring voor de tweede ontwikkeling.
 - B noemt een gevolg van de tweede ontwikkeling.
 - C schetst een voorwaarde voor de tweede ontwikkeling.
 - D vormt een weerlegging bij de tweede ontwikkeling.
- “Dan en pas dan raken we de Duck en de Mouse kwijt.” (regels 133-134)
- 1p 38 Waarom is deze zin van belang voor het geheel van de tekst?
Omdat deze zin vooral
- A accentueert dat de tekst een ironische toonzetting heeft.
 - B de kern van de tekst in een zin samenvat.
 - C het standpunt van de tekst in andere woorden herhaalt.
 - D van de tekst een mooi afgerond geheel maakt.
- 1p 39 Op wat voor manier kan de tekst ‘Weg met Duck en Mouse’ het beste getypeerd worden?
Het is een
- A beschouwing met uiteenzettende elementen.
 - B betoog met beschouwende elementen.
 - C uiteenzetting met betogende elementen.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.